

**PANEL : "ÜLKEMİZDE SAĞLIK BAKIMI
SUNUMUNDA NEREDEYİZ?"***

Doç. Dr. Hediye EKİZLER
Gülbahar KESKİN
Gülfer BEKTAŞ
Asuman ŞİMŞEK
Doç. Dr. Melih BULUT

1. Konuşma :

**SAĞLIK BAKIMININ SUNULMASINDA
HEMŞİRELİK EĞİTİMİNİN ETKİSİ**

Doç. Dr. Hediye EKİZLER
M.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Müdürü

Sağlık hizmetlerinin sunulmasında etkili faktörler incelendiğinde;

- İnsan gücü
- Sağlık Sisteminin Örgütlenmesi
- Sağlık Hizmeti Sunumundaki Mevcut Kurumlar
- Ülkenin sağlık politikalarının önemli olduğu görülmüştür.

Tüm ülke düzeyine yayılmış, dengeli sağlık hizmeti sunumunun ilk koşulu insan gücü olduğuna göre, etkin ve çağdaş sağlık hizmetini verebilmesi, bilimsel verilere ve ülke gerçeklerine dayalı sağlık insangücününün palanlanması ve yetiştirilmesine bağlıdır.

1978 yılında Alma-Ata'da şekillenen "2000 Yılında Herkese Sağlık" sloganıyla dünyada sağlık kavramı çok değişmiştir. Tutarlı sağlık politikalarının, toplumun katılımı ve hizmetlerinin örgütlenmesinin sektörlerarası işbirliğinin önemi üzerinde durulmuştur.

Günümüzde etkin ve yaygın sağlık bakımının hekim, hemşire, diyetisyen, fizyoterapist, psikolog, klinik eczacı, sosyal hizmet uzmanından oluşacak bir ekiple verebileceği tartışmasız kabul edilen bir gerçektir. Bu ekip üyeleri, ortak

* 2 Mayıs 1995 tarihinde Hemşirelik Etkinlikleri çerçevesinde yapılan panelde sunulmuştur.

hedefleri için aralarında işbölümü yapmış, kendi bilgi ve becerisini kullanmada bağımsız, değişik araçların kullanımında deneyimli ve sürekli iletişim halinde olmalıdır. Ekip üyelerinin birlikte çalışmasında eğitim, otorite, otonomi, statü, rollerin belirginliği, kişisel özellikler rol oynamaktadır.

Yukarıda belirtilen sağlık ekibini oluşturan meslek üyelerinin eğitimleri değerlendirildiğinde tümünün üniversite düzeyinde lisans eğitimi olduğu görülmektedir. Bunlar arasında sadece hemşirelik, 1940'lı yıllardaki politikalarla Sağlık Bakanlığı'nın hemşirelik eğitiminde görev alması ve hemşireliğin bu sistemden kendini bir türlü kurtaramamış olması nedeniyle günümüzde hala üç katagoride hemşire insan gücü yetiştirilmektedir. Bilindiği üzere bunlar Sağlık Meslek Liseleri, 2 yıllık Önlisans Programları, 4 yıllık Lisans eğitimi veren Hemşirelik Yüksekokullarıdır.

Aynı ünvanı kazandıran bu farklı kategorideki eğitimin çarpıklığı yıllardır tartışılmakta, bilimsel toplantılarda irdelenmektedir. Son yıllarda bu çabaların ürünlerinin alınmaya başlanmış olduğu umudunu taşımaktayız. Çünkü artık dünya genelinde Amerika, Avrupa ülkelerinde hemşireliğin 17 yaşın üzerinde, üniversiteler düzeyinde eğitimle kazanılması gereği Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi raporlarıyla da vurgulanmıştır. 1994 yılında Tıp-Sağlık Bilimleri Eğitim Konseyi, Üniversitelerarası Kurul, Sağlık Şurası ve YÖK bünyesinde kabul gören lise sonrası 4 yıllık Lisans düzeyinde hemşirelik eğitiminin gerçekleşmesine tüm halkımızı, politikacılarımızı, sağlık bakanlığımızı desteklemeye çağırıyorum, gelecek yılki kutlamalarımızda bu sorunun ortadan kalkmasını umuyorum.

Bu eğitim karşamasının yanında ülkemizde 1955 yılında pek çok Avrupa ülkesinde olmayan 4 yıllık lisans düzeyinde hemşirelik yüksekokulları eğitime başlamış, bu okulların sayıları bugün 9'a ulaşmıştır. Fakülte düzeyinde eğitim veren bu kurumlarda lisansüstü eğitim programları ile pek çok akademisyen hemşire yetişmiştir. (1994 verilerine göre; 15 Profesör, 40 Doçent, 50 Yard. Doç., 100 Doktora).

Ülkemizde 1994 verilerine göre yaklaşık 80 bin hemşire bulunmaktadır, bunların büyük bir bölümü Sağlık Meslek Lisesi mezunu olup AÖF ve örgün eğitimdeki önlisans programlarını tamamlamışlar, 5500 kadarı hemşirelik yüksekokulu mezunlarıdır.

Bu güne kadar değişik kademelerde verilen hemşirelik eğitiminin sağlık bakımı sunumu etkisinde daha önce birçok bilimsel toplantıda yetersizlikleri ve dezavantajları dile getiren artık terk edilmesi gereken hemşirelik eğitimi kategorilerini bir yana bırakarak hepimizin hemfikir olduğu insanımıza yakışan, diğer sağlık meslekleri üyeleri ile aynı paralelliğe sahip lisans düzeyinde hemşirelik eğitiminde neler veriyoruz, sağlık bakımına nasıl yansıyor konusu üzerinde durmak istiyorum.

Hemşirelik Yüksekokullarında Eğitimin Amacı

İnsanı ve Sağlığı en önemli değer olarak kabul eden, bireyi, aileyi ve toplumu çevresiyle bütün olarak ele alan, ülkenin sağlık sistemini ve bu sistemdeki rolünü kavrayan, kültür-mesleki bilgi ve beceri kazanmış, analiz ve sentez yeteneğiyle donanmış hemşireler yetiştirmektir.

Eğitimde Kazandırılması Gerekli Roller

◆ Bio-psiko-sosyal ve entellektüel yönleri olan insana, ailelere, topluma sağlıklarını koruyucu, yükseltici, önleyici ve tedavi edici, yeni yaşamlarına uyum sağlayıcı nitelikteki profesyonel hemşirelik bakımını sunabilmek.

◆ Sağlık ekibi içinde ve toplumda koordinatör, danışman ve yönetici olarak görev alabilmek.

◆ Sağlıklı ya da hasta bireylere, personele, meslektaşlarına eğitici, öğretici fonksiyona sahip kılabilmek.

◆ Eleştirel düşünce, sorun çözmeye dayalı bilimsel yöntem ve araştırmacılık yeteneği geliştirmek, uygulamalara yansıtıma yönlendirebilmek.

Bu rollere hazırlanabilmesinde; temel tıp ve hemşirelik bilimlerine yönelik dersler, araştırma-istatistik-bilgi-işlem konularında eğitim ve öğrenim görmekte, yataklı tedavi kurumları, sağlık ocakları ve evleri, ev ziyaretleri ile doğrudan halkla bütünleşerek, okul, işyeri, fabrika çalışanlarının sağlıkları, yaşlı bakım evleri, çocuk yuvaları vb. kurumlarda uygulamalı eğitimlerini yürütmektedirler.

Bilimsel ve sosyal faaliyetlerle öğrencinin özendirilmesi ve katılımların sağlanması desteklenmektedir. Bu salonda da öğrencilerin bulunması bugün bir örneğini oluşturmaktadır.

Hemşirelik Yüksekokullarında Eğitimdeki En Önemli Yaklaşımlar ve Çalışma Alanına Yansımaları

◆ Sağlık bakımı sunumunun multidisipliner bir hizmet olarak verilebileceği vurgulanmaktadır. Çalışma ortamında sağlık ekibi üyelerinin birbirinin rollerinin farkında olmayışı, bu nedenle işbirliğinin azalması, hekimlerin çoğunun diğer ekip üyelerini kendilerine yardımcı olarak görmesi, hemşirelerin eğitimlerinin standart olmayışı nedeniyle geleneksel rollerinden kurtulamadıkları takım edici ekip çalışmasının bulunmadığı gözlenmektedir.

◆ İş ve tedavi merkezli sağlık bakımı terkedilmiş, sağlıklı ya da hasta bireylere ailelere ve topluma insan merkezli TSH yönelik koruyucu sağlık bakımı öğretilmektedir. Örneğin; F.N. Hemşirelik Yüksekokulu 3. sınıfta okutulan kadın-doğum hemşireliği dersinde kadının tüm yaşam evrelerinde sağlık ve esenliğinin korunması, bilimsel ve teknolojik yöntemli izlenmesi amacıyla ders programı işlenmekte, uygulamalar sadece hastane değil, bölge taramaları ile

kadınlar ve ailesi, kendi yaşam koşullarında incelenmekte, çeşitli vakıf, ilçe ve mahalli idari amirleri ile işbirliği yapılarak öğrencilerin aktif katılımına önem verilmektedir. M.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu kadın-doğum hemşireliği anabilim dalı menopoz, infertilite, hamile eğitimi ve aile planlaması klinikleriyle, halk sağlığı hemşireliği anabilim dalı Ümraniye Sağlık Ocakları ile entegre çalışmalar yapmaktadırlar.

◆ Karar verme, eleştirel düşünme, güven-duygusunun gerçekleştirilmesi, kapsamlı sorun çözme tekniği ile sağlık bakımının planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi, birey ve ailenin güçlü yönlerini ortaya çıkarılarak aktif katılımı üzerinde durulmaktadır. Eğitimde kazandırılan bu düşünceler en çok tedavi hizmetlerine yansımış özellikle üniversite hastanelerinde planlı hasta bakım yöntemi yaygınlaşmaya başlamıştır. Ancak pek çok kurumda hizmetlerin organizasyonundaki aksaklıklar, sayısal yetersizlikler, ekip anlayışının yerleşmemesi, ev idaresi ve sekreterlik hizmetlerinin hala hemşirelerden beklenmesi vb. nedenlerle istenilen boyutta uygulanmamaktadır.

Koruyucu sağlık hizmetlerinde hemşirelik yönetim ve organizasyonu istenilen düzeyde değildir, bu alanda yüksekokul mezunu hemşire kadroları hala yoktur. Klinik uygulamalarda öğrencilere öğrenimleri sırasında kazandırılmak istenen fonksiyonları görememesi çelişki yaratmaktadır.

◆ Diğer sağlık mesleklerinin eğitimlerinde bulunmayan yönetim ve eğitim bilimleri ile ilgili derslerde sağlık sisteminin yapısı, yasalar, ileri yönetim ilke ve teknikleri öğretilmekte, eğitim bilimleri derslerinde pedagojik formasyon kazandırılmaktadır.

Böylece hemşireler 1954 tarihli hemşirelik kanunu daha pek çok yasa ve yönetmeliğin değişiminde, ülke düzeyinde hemşirelik hizmetlerinin organizasyonunda bilinçlenmişler Sağlık Bakanlığı Hemşirelik Daire Başkanlığı bünyesinde pek çok çalışma yürütülmektedir.

Sağlık alanındaki gelişmelerin çok hızlı olduğu, mezuniyetten sonraki birkaç yılda bilgilerin unutulduğu, gözönüne alındığında, sadece örgün eğitimin yeterli olmayacağı sürekli ve hizmetiçi eğitimlere önem verilmesi gerekliliği açıktır.

Üniversitede hemşirelik eğitiminde en önemli eksiklikler ekonomik kısıtlamalar nedeniyle teknolojiyi ve hızla değişen araç-gereç metaryallerden yeterince yararlanılmadığı bir gerçektir. Ayrıca hemşirelik eğitimindeki en büyük handikaplardan biri tıp modelinde olduğu gibi eğitim ve uygulamaların sıkı sıkıya entegre edilememiş olmasıdır. Bu konuda bazı alanlarda örnekler vardır, fakat yaygınlaşması daha iyi hemşirelik eğitimi ve sağlık bakımı sunumunda önemlidir. Bu eksiklerin giderilmesinde başta üniversite rektörlerimiz olmak üzere, sağlık kuruluşlarında söz sahibi hekimlerimizin tüm akademisyen ve klinisyen meslektaşlarımızın uğraşları ve işbirlikleri gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- 1- _____: Avrupa Topluluğunda Sağlık Eğitimi Müfredatları ve Tıpta Uzmanlık Eğitimi Derlemesi, Ankara, (1994)
- 2- BAYIK, A.; Hemşirelik Mesleğini İlgilendiren Yasaların Mesleğin Statüsüne Olan Etkileri Açısından İrdelenmesi, *E.Ü. Hemşirelik Dergisi*, 5:1, (1989).
- 3- EKİZLER, H.; Akademisyen Hemşire Eğitimcilerin Klinik Ortamda Beklentileri ve Karşılaştıkları Güçlükler. *Türk Hemş., Derg.* C: 44, Sayı:2, (1994).
- 4- _____ : Hemşirelikte Etkinliğe Doğru Eylem. Çev. Ed. S. ÜLKER, Sağlık Bakanlığı Yayım, Aydoğdu Mat. Ankara, (1995).
- 5- PLATİN, N.; Hemşirelik Bakımında Bilimsel Bilgilerin Kullanımı. *TDO*, Cilt: 42, Sayı:3, (1992).
- 6- _____ : Tıp ve Sağlık Eğitimi Konseyi Hemşirelik-Ebelik Çalışma Grubu Raporu, 28-29 Kasım, Antalya, (1994).
- 7- UYER, G.; Hemşireliğin Bugünü ve Yarını. *Türk Hemş., Derg.* Cilt: 36, Sayı: 3, (1986)
- 8- VELİOĞLU, P.: Hemşireliğin Düşünsel Temelleri. Flaş Ofis, İst., (1984).